КЗО “Дніпропетровський навчально-реабілітаційний центр №1” ДОР”

Доповідь на тему:

“ Формування комунікативних навичок та культури спілкування у дітей з ООП”

Вихователь: Пирогова Н.П.

Дніпро - 2024

Формування особистості дитини з інтелектуальними порушеннями неможливе без урахування комунікативної діяльності. Такі поняття як “комунікація” та “ спілкування” є синонімами, що означають міжособистісну взаємодію, в наслідок якої відбувається обмін значущою інформацією за допомогою вербальних і невербальних засобів.

Процес формування комунікативної компетентності передбачає:

- засвоєння знань про способи взаємодії з оточуючими;
- оволодіння уміннями і навичками використовувати засоби мови в усному мовленні;
- розвиток діалогічного і монологічного мовлення;
- оволодіння культурою усного і писемного мовлення;

Комунікабельність - основа життєвого успіху, як доведено вченими. Що робити, щоб малюк не виріс букой і як правильно займатися розвитком спілкування дітей.

Вміння легко знаходити спільну мову з людьми необхідне для всіх. Часом навіть не розум і інтелект допомагають нам в житті, а саме комунікабельність.

Завести друзів, підтримати діалог і відстояти свою думку - все це результати хорошої комунікації.

Розвивати навички спілкування дітей фахівці радять з самих ранніх років, так як товариські діти відчувають себе більш щасливими, краще вчаться взаємодіяти з людьми.

Важко визначити хоча б одне вміння чи навичку**,** яку не потрібно було б розвивати ще з дитинства, адже діти надзвичайно швидко поглинають інформацію. І одна з найважливіших навичок, якій варто приділити увагу , це вміння спілкуватися з людьми і грамотно висловлювати свої думки.

Простір та оточення у якому перебувають діти на пряму впливають на становлення і розвиток комунікативної поведінки. За допомогою

комунікації відбувається взаємодія з однолітками та дорослими, забезпечується обмін інформацією, взаєморозуміння, виникнення міжособистісних стосунків. Діти з ООП менш гнучкі у процесі взаємодії з оточенням, їм складніше до всього пристосовуватися та вони є більш залежними від впливу соціального середовища. Для цих дітей характерний загальний недорозвиток мовлення вторинного характеру, тобто відставання у розвитку граматичної, лексичної та фонематичної його сторін. Комунікативні здібності потрібно покращувати, починаючи з ранніх років. І зробити це можна і потрібно за допомогою грамотних методик, наполегливості і практики. Для цього необхідно розвивати три складові навички комунікації.

Перша складова - це - "бажання спілкуватися" - означає, що потрібно у дітей сформувати потребу в спілкуванні, яка визначатиме бажання дитини спілкуватися з оточуючими. Без цього не буде ніякого прогресу. Якщо доросла людина може себе мотивувати самостійно, то дитина цього поки що робити не вміє. Тобто викликати у дитини бажання спілкуватися, допомогти усвідомити свої мотиви, а також зрозуміти мотиви, почуття і поведінку інших людей, навчити різним способам взаємодії з людьми.

Друга складова - це "знання як спілкуватися"- те,наскільки дитина має уявлення про правила і норми ефективного спілкування.
Так як сама вона поняття ще не має про ці норми, завдання щодо їх пояснення і демонстрації лягає на плечі дорослих. Ви маєте показати йому основні прийоми спілкування: як підтримувати розмову, як вирішувати конфлікти, знаходити вихід з важких ситуацій.

Третя складова - це "вміння спілкуватися" - ця складова включає декілька компонентів:
-вміння привернути до себе увагу співрозмовника;
-вміння почути точку зору співрозмовника;

-вміння зацікавити співрозмовника своєю думкою;
-активне слухання;
-доброзичливість, ввічливість;
-проявляти емпатію, співпереживати;

Як це потрібно робити?

Для організації роботи важливим є діагностування актуального рівня комунікативних здібностей. Необхідною умовою є визначення обсягу словникового запасу, як пасивного, так і активного. Слід пам'ятати про рівень розвитку інтелекту, враховуючи під час роботи особливості темпераменту й характеру дітей, бо всі ці чинники впливають на тривалість проведення заходів формування комунікативної діяльності дітей з ООП.

Деякі поради можуть здатись очевидними, але це лише доводить, наскільки вони важливі і потребують втілення в життя.

1. Регулярно спілкуйтесь з дітьми.

Якщо дитина не дуже товариська, потрібно в першу чергу провокувати її на діалоги з вами. Одним з найефективніших способів розвивати та поліпшувати комунікаційні здібності у дітей є активне спілкування з ними. Завдяки розмовам з дорослими, діти вчаться висловлювати свої думки, розуміти інших людей та встановлювати з ними зв'язок. Придумуйте цікаві теми, задавайте відкриті питання, заохочуйте на тривалі роздуми.

Не варто філософствувати і намагатися зацікавити дитину чимось далеким їй. Говоріть про те, що знаходиться навколо неї, зробіть діалоги актуальними. При цьому постійно вводьте нові слова і концепції.Слід зауважити, що навіть за умов спеціальної організації, темп загального розвитку таких дітей має уповільнений характер, швидко забуваються знання та втрачаються набуті навички, тому необхідно постійно

створювати умови для практичної реалізації вмінь на закріплення набутих знань.

Для розвитку мовлення дітей з ООП характерними є:

- недостатній словниковий запас;
- небажання користуватися словами з наявного пасивного словника;
- невміння використовувати мовні знання та вміння у відповідних ситуаціях;
- значні відхилення під час вимови і її нерозуміння оточуючими; недостатність мотивів для спілкування;
- значний недорозвиток комунікативно-пізнавальних здібностей;

Привчайте вітатися учнів з іншими і дорослими. Це найпростіший спосіб почати спілкування з іншою людиною. Спілкуйтеся, будьте для дітей позитивним зразком і ви виховаєте гідного , цікавого співрозмовника і доброго друга.

2. Попросіть дитину описати свій день.

Комунікативна діяльність учнів з ООП є певною системою комунікативної взаємодії дітей з оточуючими, завдяки якій забезпечується обмін інформацією, взаєморозуміння, виникнення міжособистісних стосунків. Для процесу формування комунікативності важливим є системний підхід застосування спеціально організованих заходів , в яких беруть участь усі педагоги, психологи, учні, інші учасники навчально-виховного процесу та батьки. Комунікативне середовище дитини є основним зовнішнім чинником впливу на формування комунікативної поведінки, тобто важливо звертати увагу в яких умовах перебуває дитина, як вона адаптована і з ким спілкується. Якісний аналіз діяльності дітей виявляє особливості спілкування дитини з членами сім'ї, характер прояву в спілкуванні таких якостей, як підвищена тривожність, агресивність.

Порадьте батькам якомога більше приділяти уваги дитині.Заохочувати дитину розповідати про те, що сталося з нею в цей день. Ви напевно знаєте, що найчастіше школярі-підлітки на питання: “Як справи в школі?” Відповідають: “Нормально” і йдуть до своєї кімнати.

В такому випадку запропонуйте батькам запитати краще у них: “Що тобі сподобалось сьогодні в школі, а що ні?” Це навчить дитину аналізувати прожитий день і описувати свої почуття.

Одним із способів спілкування дорослих з дитиною є заохочувати її до висловлювання своїх думок та почуттів. поставте запитання, що стимулюють дитину розповідати про свої враження, досвід, улюблені речі. Необхідно проявляти інтерес до того, що говорить дитина, вислуховувати її і відповідати на запитання. Таким чином, ви сприяєте розвитку її комунікативних навичок та вмінню встановлювати контакт з іншими людьми.

Заохочуйте її задавати питання іншим: “запитай у Васі, які цукерки він любить.” Завжди уважно слухайте дитину, якщо вона хоче чимось з вами поділитися. Не перебивайте, поверніться до неї обличчям, кивайте головою, задавайте уточнюючі питання.

Крім того, важливо вчити дитину слухати і розуміти інших. Навчіть її приділяти увагу співрозмовнику, слухати активно, проявляти емоції. Вміння слухати є не менш важливим, ніж вміння висловлювати свої думки.

Для комунікативної поведінки дітей з ООП характерним є уникати мовленевого спілкування, а в тих випадках, коли , все ж таки, відбувається мовленевий контакт між однолітками або дорослими, він має характер досить короткочасного і неповноцінного.

Створення сприятливої атмосфери для спілкування - це процес, який вимагає часу та зусиль. Але результати цього процесу допоможуть дітям поліпшити свої комунікативні навички.

3. Доповнюйте сказане дитиною.

Не варто спілкуватися в режимі інтерв'ю - це виглядає фальшиво і понуро. Замість цього візьміть за правило доповнювати останню фразу дитини. Якщо дитина похвалилася своїм малюнком, скажіть їй: "Вау, схоже ти дуже постаралась і проявила багато терпіння. Що б ти хотіла намалювати в наступний раз?"

Обговорюйте мультфільми, похід в гості, прогулянку в парк. Це прекрасно розвиває навички спілкування.

Часто труднощі в розвитку спілкування у дітей пов'язані з самооцінкою.Щоб з'ясувати цей момент можна провести нескладний тест "Драбинка". Малюємо драбинку з 7 сходинок. Пояснюємо дитині, якщо на всіх сходинках розсадити дітей, то на верхній сходинці розмістяться найкращі діти, на другій і третій - хороші, на четвертій - ні хороші , ні погані, на п'ятій і шостій - погані, а на останній - найгірші. На яку сходинку ти поставиш себе? А на яку сходинку тебе поставлять мама і тато, вихователька, інші діти?

Більшість дітей ставить себе на самий верх (завищена самооцінка - це норма) А ось оцінка іншими повинна бути на тій же сходинці, або поруч. Діти, у яких є проблеми в спілкуванні, мають великий розрив в цій оцінці (на 2-4 сходинки нижче) Виходить, що дитина вважає себе хорошою, але їй здається. що інші так не думають. Тому вона може соромитися спілкуватися з іншими. Засуджуюча реакція дорослих на цю рису може негативно вплинути на впевненість в собі.У той же час підтримка і співчуття дорослих допоможуть дитині поступово бути більш впевненою.

Більш старшим дітям можна розповідати, в які незручні і складні соціальні ситуації ви потрапляли, як знаходили вихід. Дуже валиво згадувати саме у важких моментах. Так діти будуть знати, що немає

нічого страшного і таке трапляється з усіма, і раз ви подолали ці труднощі, то і вона впорається.

4. Читайте разом.

Найчастіше читайте книжки і намагайтеся прищепити любов до читання. Адже під час цього заняття розвивається не тільки мова, але й увага, логічне мислення, фантазія, пам'ять. Обговорюйте з дітьми сюжет, питайте, чи зрозуміли вони, що ви тільки що прочитали, попросіть переказати історію. Якщо дітям не вдається висловлювати свої думки чітко і не збиваючись, не бійтеся самі уточнювати і задавати питання (Що ти мав на увазі?" . "Чи можеш пояснити те ж саме іншими словами?"

Розвиваючи словниковий запас дітей робіть особливий акцент на нових словах. Дуже часто висловити свої емоції по відношенню до предмету діти можуть лише за допомогою стандартного набору слів: "класний", "гарний", "цікавий". Постарайтеся ввести в лексикон дітей якомога більше описових прикметників - "дивовижний", "неповторний", "вражаючий", "зворушливий". Вживання прикметників характеризує яскравість і образність людської мови.

Спробуйте включати у розмови з дітьми по одному незнайомому новому слову. При цьому просто назвати слово - недостатньо. Краще пояснити, що воно означає, чи використовується зараз або його можна зустріти тільки в книгах. Не зрозумівши значення слова, діти можуть не зрозуміти і сенс всієї історії. Не має значення що ви будете читати. Але бажано, щоб в книзі було багато діалогів. Це розвиває краще розуміння персонажів, сюжету і використаних слів.

Ефективне спілкування вимагає вміння міркувати про свої почуття. Тому попросіть дітей зважувати щоденні рішення. Це може бути щось просте на шквалт: "Як ти думаєш,коли нам слід піти в бібліотеку?" При цьому навчіть дитину зважувати "за" і "проти".

Читання разом з дитиною - це важливий елемент виховання та підтримки її комунікативних здібностей.

5. Грайте разом.

Всі ми знаємо, що діти люблять грати. Ігри дозволяють їм соціалізуватися, а також виявляти свої здібності, творчу уяву і вміння працювати в колективі. Гра виконує безліч функцій, серед яких - комунікативна, активізація пізнавальної діяльності, спонукання до інтенсивної розумової праці. Гра робить працю привабливішою і цікавішою, допомагає переборювати труднощі у засвоєнні навчального матеріалу. Тому основне завдання - знайти такі вправи та ігри, які розвивають комунікаційні навички дитини і при цьому викликають необхідний інтерес. А от планшети і яскраві іграшки з безліччю кнопок і ефектами можуть уповільнити мовленевий розвиток.

По-перше, вони заважають повноцінному спілкуванню, а по-друге, результати досліджень показали, що діти, які грають в такі іграшки , в подальшому не можуть регулювати свої емоції і знаходити спільну мову з однолітками. Ще з’ясувалося, що всі навчальні функції розумних іграшок не відкладаються у пам’яті дітей. Батьки радіють, що вони знайомлять своїх дітей з буквами і цифрами, а насправді, діти лише вчаться натискати на кнопки.

Загальний принцип використання ігор для поліпшення комунікативних навичок дітей - це створення сприятливої та дружньої атмосфери, де діти можуть вільно висловлювати свої думки, експериментувати з мовою та вдосконалювати свої навички. Використання рольових та словесних ігор допомагає зробити процес навчання комунікації цікавим та захоплюючим, а також стимулює дитячу творчість та розвиток особистості.

Набувати мовленевий досвід допомагають учням такі організаційні форми, як спостереження, усний журнал, хвилинка ерудита, уявна

подорож до музеїв, театрів, драматизація казок, творів. Представлені форми роботи забезпечують розвиток комунікативних компетентностей особистості.

Таким чином, для формування комунікативної компетентності учнів з особливими освітніми потребами, необхідно створювати умови, за яких у дітей з'явилося б бажання та потреба спілкуватися. Підтримувати сприятливий психологічний клімат, плекати доброзичливі взаємини, зацікавленість у навчанні. Необхідно використовувати різні види роботи для розвитку культури мовлення. Активно збагачувати словниковий запас. Використовувати індивідуальний підхід до дітей, що відчувають комунікативні труднощі. Спрямувати роботу на формування у школярів системи знань, умінь та навичок, а також досвіду взаємодії з іншими людьми, вміння адаптуватися в мовному середовищі. Тобто,активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів як запоруку міцних знань та формування мовленевої компетентності.

Список використаних джерел.

1. Єрмаков І.Г., Пузіков Д.О. Життєві компетенції особистості. Донецьк. Каштан, 2007.
2. Цепова І.В. Розвиток навичок мовленевої діяльності школярів. Харків. Ранок, 2008.
3. Петрик О.В. Розвиток діалогічного мовлення школярів. Початкова школа. 2005.
4. Компанець Н.М. Почитаємо разом. К.1997.
5. Северин О.А. Формування комунікативної компетентності школярів. Львів. Науково-педагогічна бібліотека. 2024.